

Beynəlxalq Təhsil İcmalı

İçindəkilər

02. Təhsildə gender bərabərliyi üçün innovasiya və texnologiya
03. Əmək bazarında təhsil və təlim üçün mikrokreditlər
- 04.Şəbəkələr məktəbi təkmilləşdirməyə yol açır
05. Ölkələr Milli Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərinin 4-cü hədəfinə doğru

Təhsildə gender bərabərliyi üçün innovasiya və texnologiya

UNESCO cari ildə "Təhsildə gender bərabərliyi ilə bağlı dünya ölkələri arasında innovasiya və texnologianın imkanlarından istifadə" üzrə son faktları əks etdirən "Təhsildə gender bərabərliyi üçün innovasiya və texnologiya" adlı hesabat təqdim edib.

Hesabatda qeyd olunur ki, dünyada gender bərabərliyi probleminin həllində innovasiya və texnologiya mühüm rol oynaya bilər. Qızların təhsilə cəlb olunmasında və hüquqlarının qorunmasında gender bərabərliyi böyük imkanlara malikdir. Belə ki, gender bərabərliyinə nail olmaq üçün qızların texnologiya və innovasiya sahələrinə cəlb olunmasını təmin etmək lazımdır.

Innovasiya yüksək səviyyədə təkmilləşdirilmiş prosesin, yeni marketinq metodunun və təşkilati metodun tətbiqi kimi başa düşülə bilər. Innovasiyaların faydalı və arzuolunan olması üçün sosial, iqtisadi və ekoloji bərabərliyə əsaslanan insanlar üçün davamlı və sağlam gələcək formalasdırılmalıdır. Bunun üçün isə bərabərliyə demokratik yanaşma əsas amildir.

STEM – (elm, texnologiya, mühəndislik və riyaziyyat) innovasiya və texnologiya irəliləyişlərinin mərkəzində dayanır. STEM sosial bərabərlik, rifah və davamlı inkişafın gələcək təminatçısı olmasına baxmayaraq, qızlar bu sahədə kifayət qədər təmsil olunmurlar. Süni intellekt (AI) sahəsində yalnız 22% qızlar iştirak edir. Aparıcı Süni intellekt (AI) konfranslarında iştirakçı müəlliflərin yalnız 18%-i qadınlardır. Müasir qlobal dünyada elmi tədqiqat və inkişaf sahəsinin 31%-ni qızlar təşkil edir. Bu istiqamətdə ən aşağı göstərici 24% Cənub-Qərbi Asiyada, 27% Şərqi Asiya və 27% Sakit Okeanda izlənilir. Ümumiyyətlə, hesabatda o da qeyd olunur ki, texnologiya sahəsində bütün səviyyələrdə və istiqamətlərdə də qızlar az təmsil olunurlar. Bu da yalnız rəhbər vəzifələrdə çalışıyan peşəkarların 24%-ni təşkil edir.

Hesabatda qeyd olunur ki, dünya üzrə kişilərin qadınlardan çox internetə çıxışı var. Hesablamaşdan aydın olur ki, 2022-ci ildə dünya üzrə kişilərin 69%-i, qadınların isə yalnız 63%-i internetdən istifadə edib. Bu da 2022-ci ildə internetdən istifadə edən qadınlarla müqayisədə 259 milyon çox kişi deməkdir.

Hesabatda o da qeyd olunur ki, son üç il ərzində dünya üzrə internetdən istifadə edən və internetə çıxışı olan ölkələrdə gender bərabərliyi cüzi fərqlənir. Avropa və Şimali Amerika istisna olmaqla, dünyadan bir çox yerlərində kişilər internetdən qadınlardan çox istifadə edirlər. Bu ən az inkişaf etmiş ölkələrdə gender bərabərliyi sahəsində internetdən istifadədə və rəqəmsal bacarıqlarda daha çox özünü bürüzə verir. Ən az inkişaf etmiş ölkələrdə qadınların 30%-i, kişilərin isə 43%-i internetin imkanlarından yaranan ki, bu da son üç ildə gender bərabərliyi istiqamətində heç bir irəliləyişin və inkişafın olmadığını göstərir.

Hesabatda qeyd olunur ki, dünya üzrə gənclərin internetdən istifadə imkanları haqqında məlumatlar çox deyil. Məlumat əldə olunan ölkələrdə 2021-ci il ərzində internetdən istifadədə və 15-19 yaş arası oğlanlara nisbətdə qızlar daha azdır. Burada ən böyük fərq Cənubi Asiya ölkələrində hiss olunur.

Lakin aşağı və orta gəlirli ölkələrdə qadınların internetdən və texnologianın imkanlarından istifadəsi sürətlə artıb. Bu artıma baxmayaraq rəqəmsal bacarıqların mənimsənilməsi isə əksinə sürətlə aşağı düşüb. Belə ki, aşağı və orta gəlirli ölkələrdə qadınların 60%-i mobil internetdən istifadə edir. Qadınlar mobil telefondan istifadə üzrə kişilərdən 7%, mobil internetdən yararlanmaqdə isə 6% azlıq təşkil edir.

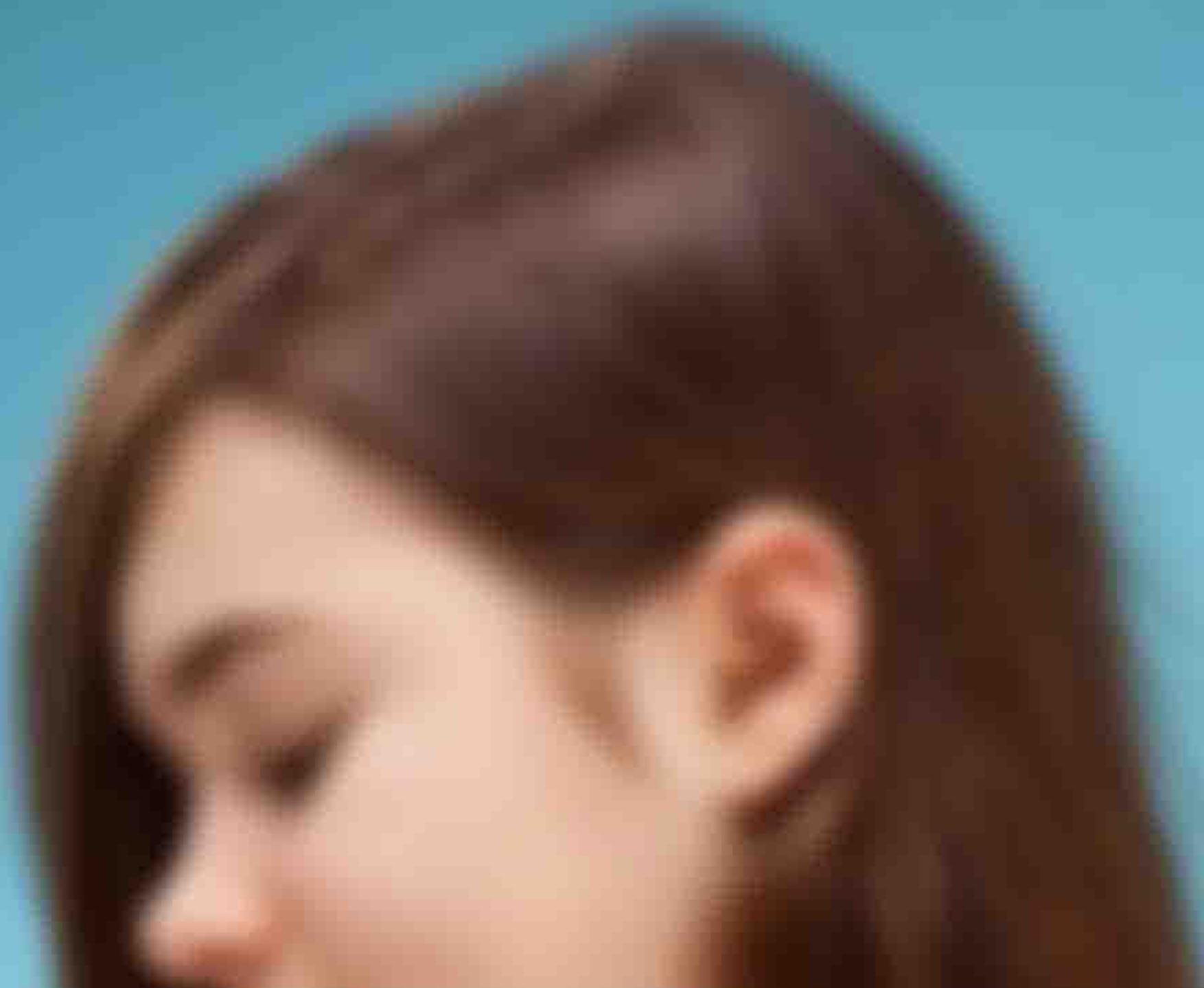
Bir sıra ölkələrdə qızların riyaziyyat və elm sahələrində əldə etdikləri nəticələr oğlanlara nisbətən yaxşı olmasına baxmayaraq, lakin onların texnologiya istiqamətində təhsil almaları oğlanlara müqayisədə çox aşağıdır. Belə ki, 2018-ci ildə qız məzunlarının 28%-i mühəndislik, 49%-i isə kompüter elmləri, 2019-cu ildə 30 ölkəni əhatə edən məzunlardan 20%-i mühəndislik, 61 ölkə üzrə 30% kompüter elmləri sahəsində daha az göstəriciyə malikdir. Qadın məzunların mühəndislik üzrə ən aşağı göstəricisi 3%-lə Səudiyyə Ərəbistanının, kompüter elmləri üzrə 8%-lə Kambocağın payına düşür.

Riyaziyyat və Təbiət sahəsində Təhsil Nailiyyətlərinin Qiymətləndirilməsi üzrə Beynəlxalq Assosiasiyanın (IEA) 2019-cu il məlumatlarına nəzər saldıqda aydın olur ki, 8-ci sinifdə oxuyan qızlardan daha çox oğlanlar riyaziyyat və ya təbiət elmləri ilə əlaqəli karyera qurmaq istəyirlər. Çünkü 8-ci sinifdə oxuyan oğlanlar qeyd edirlər ki, onlar qızlara nisbətən riyaziyyatda daha inamlıdır.

Hesabatda İqtisadi Əməkdaşlıq və Inkişaf Təşkilatının (OECD) Beynəlxalq Şagird Nailiyyətlərinin Qiymətləndirilməsi Proqramının (PISA) nəticələri də yer alıb. PISA-nın nəticələrində OECD ölkələrində qızların 1%-dən az hissəsinin, oğlanların isə təxminən 8%-nin informasiya və kommunikasiya texnologiyaları (İKT) ilə bağlı peşələrdə işləmək istədikləri qeyd olunur.

Avropa ölkələrində hər 100 kişinin ən çoxu 25 qadın programlaşdırma kimi mürəkkəb İKT bacarıqlarına malik olması hesabatda qeyd olunur. G20 ölkələrində isə İKT patentlərini qazananlar içərisində qadınlar 7% təşkil edir.

Bir çox Sub-Sahara Afrika ölkələrində İKT bacarıqlarına malik qızlar oğlanlardan daha azdır. Hesabatda qeyd olunur ki, bu ölkələrdə qızlar oğlanlara nisbətən kompüter və internetdən daha az istifadə edirlər.

Yoxsulluq qızlarının təhsilinə mənfi təsir göstərən mühüm amillərdən biridir. 20-dən çox ölkədə, əsasən Afrikanın cənubunda, həmçinin Əfqanıstan, Banqladeş, Qvatemala, Haiti, Hindistan və Pakistanda yoxsul, kəndli, gənc qadınların 10%-dən az hissəsi orta məktəbi bitirib. Benin, Kamerun, Konqo və Malidə isə yoxsul ailədən olan qızların demək olar ki, heç biri tam orta təhsili başa vurmayıb. Malavi, Nigeriya və Sierra Leone'də azyaşlı evlilik yeniyetmə qızların təxminən 10%-nin təhsildən uzaqlaşmasına səbəb olur.

Məktəblə bağlı gender bərabərsizliyi, fiziki və psixoloji zorakılıq uşaqların və gənclərin məktəbə davamiyətinə, rifahına və öyrənməsinə mənfi təsir göstərir. Hesabatda aşağı və orta gəlirli 5 ölkədən əldə edilən məlumatlar öz əksini tapmışdır. Əldə olunan məlumatlar göstərir ki, sinif yoldaşları və müəllimlər tərəfindən törədilən fiziki və psixoloji zorakılıq səbəbindən qızların təhsildən yayınma halları oğlanlara nisbətən daha çoxdur.

Orta və yüksək gəlirli ölkələrdə orta məktəbdə təhsil alan qızlar riyaziyyat və elm sahəsində oğlanlardan daha yaxşı nəticə göstərirler. Lakin Ərəb dövlətlərində böyük boşluqlar müşahidə olunur. Tərəqqiyə baxmayaraq, təhsilə çıxış, bacarıq və keyfiyyətdə gender bərabərsizliyi davam edir.

Əmək bazarında təhsil və təlim üçün mikrokreditlər

Peşə təhsilinin inkişafı üzrə Avropa Mərkəzi tərəfindən keçirilən cari ildə "Əmək bazarında təhsil və təlim üçün mikrokreditlər" mövzusunda hesabat hazırlanmışdır. Son illərdə əmək bazarında mikrokreditlərin mövcudluğu və istifadəsi artır. Bu da peşə təhsili və ixtisas sistemləri ilə bağlı bir sıra sualların yaranmasına səbəb olur. Müxtəlif peşə, təhsil səviyyələrində müxtəlif növ mikrokreditlərin artması, dəyişən ixtisas sistemlərinin fərqlərinin araşdırılmasını çətinləşdirir. Avropa İttifaqı səviyyəsində bu sahədə qərarların qəbulu ilə bağlı məlumat çatışmazlığı müşahidə olunur. Belə ki, hazırlanan hesabat aşağıdakı tədqiqat suallarına cavab verir.

1) Milli kontekstdə mikrokreditlər və ixtisaslar

Milli qanunvericilik və Avropa Kvalifikasiyalar Çərçivəsi ilə müəyyən edilmiş ixtisaslar cəmiyyətdə mühüm rol oynayır. Bu ixtisaslar insanların bildiklərini, başa düşdüklərini, nə edə bildiklərini ifadə edir, gələcək fəaliyyətlərinə əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərir. Bu da aşağıdakı bir neçə faydalı nəticəni əldə etməyə imkan verir.

A) Müasir ixtisaslara yiyələnməyin vacib olması ilə yanaşı, bacarıqların tanınması və sənədləşdirilməsi də əhəmiyyətlidir. Bu çərçivədə ali təhsildə mikro dərəcə, mikro sertifikat və mikromasterlər müasir ixtisas sistemləri üçün bacarıqların tanınması istiqamətində sürətləndirilmiş təhsil təcrübə vasitəsi kimi qəbul edilə bilər.

B) Kvalifikasiyaların, mikro dərəcə sənədlərinin dəyəri və etibarlılığı istifadəçilər tərəfindən onlara aid edilən iqtisadi və sosial xüsusiyyətlərdir. Bu da, həm kvalifikasiyaların, həm də mikro sertifikatların öz dəyərinə görə əhəmiyyətli dərəcədə fərqlənə bilməsinin və bəzi mikro sertifikatların müəyyən sektorlarda mühüm rola malik olmasının göstəricisidir.

C) Kvalifikasiyalar maraqlı tərəflərə fərdin malik olduğu bacarıqlar haqqında məlumat vermək və təlim nəticələrinin sənədləşdirilməsi kimi spesifik funksiyalara malik ola bilir. Bu funksiyalar peşə təhsili və məşğulluq sistemləri arasındaki əlaqə də daxil olmaqla bir sıra sahəni əhatə edir.

D) Mövcud strategiya və siyasetdə mikrokreditlər

Mikrokreditlərin inkişafı və onların milli ixtisas sistemlərinə daxil edilməsi müxtəlif Avropa ölkələrində əhəmiyyətli dərəcədə fərqlənir. Əksər ölkələrdə mikrokreditlərlə bağlı müzakirələr aparılır. Burada əsas diqqət milli ixtisas sistemlərində onların rolunun müəyyənləşdirilməsinə və standartlaşdırılmasına yönəlmüşdür.

Estoniya və İspaniya kimi bəzi ölkələrdə isə "mikrokredit" termini nadir hallarda strateji, hüquqi və ya rəsmi sənədlərə daxil edilsə də, mikrokreditlər və ya alternativ sertifikatlar qanuni sənədlərdə açıq şəkildə qeyd olunur.

Eyni zamanda, mikrokreditlərin əmək bazarında ehtiyacların ödənilməsi, ömür boyu öyrənmə, qabaqcıl təlim, təkmilləşdirmə, və daha çox tələbə müxtəlifliyinə çıxışın genişləndirilməsi kimi məqsədlər üçün uygunluğu vurğulanır.

Mikro dərəcə sertifikatları digər kvalifikasiya formalarına münasibətdə əlavə funksiya yerinə yetirdiyindən, maraqlı tərəflər onları kvalifikasiya /səriştələrin davamlılığına aid edirlər. Mikrokreditlər ənənəvi ixtisaslarla müqayisədə sənayenin ehtiyaclarına cavab verən kadrların sektora və ya peşəyə xas bacarıqlara sahib olmasına təklif etdikləri üçün ixtisas sistemlərində getdikcə daha geniş yer tutur.

Mikrokreditlər və ixtisas sistemlərinin əlaqələndirilməsi

Mikrokreditlərin milli ixtisas sistemlərinə daxil edilməsinə yol açan iki əsas inkişafdan biri modulizasiya, digəri isə qeyri-formal və ya qeyri-rəsmi öyrənmənin təsdiqi üçün mexanizmlərin inkişafıdır. Bütün Avropa ölkələri peşə təhsili və ali təhsildə getdikcə daha çox yayılmış modulluqdan istifadə edirlər. Bəzi ölkələrdə modullaşdırılmış təklif Avropa Komissiyası tərəfindən müəyyən edilən mikro etimadnamələrlə eyni xüsusiyyətlərə malikdir.

Kredit sistemlərinin peşə təhsili və yenidən hazırlıq modulluğu çərçivəsində istifadəsi potensial olaraq 22 AB ölkəsində mümkün olan mikrokredit sertifikatlarının əldə olunmasına imkan verir. Bununla birlikdə, kredit sistemlərinin istifadəsi təhsil müəssisələrinə, ölkələrə və sektorlara görə əhəmiyyətli dərəcədə dəyişir. Eyni zamanda, verilən sənədlər əmək bazarında çox vaxt kredit xarakteri daşımadığı üçün tələbələrin akademik irəliləyişlərində kreditlərdən istifadə etmələri çətinləşir.

Xüsusiyyətlərinə görə mikro dərəcə sertifikatları əvvəlki öyrənmənin tanınması ilə bağlı təcrübədə mühüm vasitədir. Onlar həm əvvəlki öyrənmənin tanınmasını asanlaşdırın vasitə, həm də əvvəlki öyrənmənin tanınması ilə əldə oluna bilər.

Bundan əlavə, mikrokreditlər əvvəlki öyrənmənin modullaşdırılmasına və tanınmasına töhfə vermək potensialına malikdir. Hər iki proses mikrokreditlərin həm tələbələr, həm də işəgötürənlər üçün əmək bazarında operativliyin və çevikliyin artırılmasına imkan yaradır. Mikro dərəcə sertifikatları hətta müəyyən xüsusi bilik, bacarıq və səriştələr haqqında daha aydın məlumat verə bilər. Çünkü onlar tam ixtisasla müqayisədə daha spesifikasiq bacarıq spektrinə diqqət yetirirlər.

Aİ üzv dövlətləri standartlaşdırma və tənzimləməni həyata keçirərək, mikrokreditlərin təqdim etdiyi çətinlikləri və imkanları tarazlaşdırmağa çalışırlar. Şuranın 2022-ci il tövsiyəsi bu prosesdə üzv dövlətlərə rəhbərlik etmək üçün zəmin yaradır. Bu araşdırmanın məlumatları göstərir ki, hazırda nəzərdən keçirilən əsas aspektlərə aşağıdakılardaxildir:

- 1) mikrokreditlərin müəyyən edilməsi;
- 2) mikro sertifikatların öz milli ixtisas sistemləri daxilində faydalı ola biləcəyi yerlərin müəyyən edilməsi;
- 3) mikrokreditlərin milli kvalifikasiya sistemlərinə daxil edilməsi üçün zəruri şərtlərin göstərilməsi;
- 4) təhsil və təlimlə bağlı qanun və qaydaların nəzərdən keçirilməsi;
- 5) mikrokreditlər və mövcud təkliflər arasında əlaqənin yaradılması

Şəbəkələr məktəbi təkmilləşdirməyə yol açır

Müəllimlərin davamlı inkişafı şagirdlərin öyrənməsini təkmilləşdirmək üçün bir vasitədir. Müəllimlərin öz təcrübələrini təkmilləşdirmək məqsədilə qarşılıqlı əməkdaşlığı, bütün şagirdlər üçün ədalətli və mükəmməl nəticələr əldə etməyə geniş imkanlar yaradır. Müəllimlərə dəstək və müvafiq səlahiyətlər verildikdə şagirdlərin ehtiyaclarına cavab verən həllər tapmaq imkanına malik olurlar.

Davamlı təkmilləşdirmə üsulları müəllimlərə daha yaxşı nəticələrə və şagirdlər üçün "fikirləri dəyişdirmək" kimi anlayışı müəyyən etməyə və təcrübədə tətbiq etməyə kömək edə bilər. Çünkü, davamlı təkmilləşdirmə peşəkar təlim və innovasiyanı təmin edir.

2018-ci ildən bəri Bill və Melinda Qeyts Fondu təhsildə bərabərliyi inkişaf etdirmək məqsədilə Birləşmiş Ştatlarda məktəb şəbəkələrinə dəstək olmaq üçün 24 təşkilata sərmayə qoyub.

Məktəbin təkmilləşdirilməsi şəbəkəsi

Məktəbin təkmilləşdirilməsi şəbəkəsi müəllimlərə davamlı sorğu vasitəsilə tədqiqat və nəticəyə əsaslanan metodlardan istifadə etməyə kömək edir. Məktəbin təkmilləşdirilməsi şəbəkəsi vasitəsilə müəllimlər öyrəndiklərini bir-biri ilə və daha geniş auditoriya ilə bölüşür. Tədris metodlarını və məktəb proseslərini yaxşılaşdırmaq, bilik və bacarıqları inkişaf etdirmək üçün hər kəsə faydalı ola biləcək aşağıdakı ümumi yanaşmalardan istifadə edilə bilər:

1. Keyfiyyət və kəmiyyət məlumatlarının təhlili yolu ilə mövcud qeyri-bərabər nəticələr verən sistemi anlamaq;
2. "İşikava diaqramları və beş niyə" kimi vasitələrdən istifadə edərək problemin altında yatan səbəb-nəticə əlaqələrini müəyyənləşdirmək;
3. Mövcud sistemi necə inkişaf etdirməyə dair nəzəriyyə yaratmaq və nəticəyə əsaslanan dəyişiklik fikirlərini təcrübədə tətbiq etmək.

Şəbəkələr bunları strukturlaşdırılmış sorğu mərhələləri ilə həyata keçirirlər:

Plan: dəyişikliyi planlaşdırmaq, nəticəni proqnozlaşdırmaq və fərziyyələrin yoxlanması üçün məlumatları toplamaq;

Tətbiqətmə: Tədqiqata əsaslanan dəyişiklik ideyasını təcrübədə tətbiq etmək;

Öyrənmə: Əldə olunan məlumatlardan istifadə edərək öyrəndiklərinin üzərində düşünmək;

Fəaliyyət göstərmə: Dəyişiklik ideyasını sübuta əsaslanaraq qəbul edib-ettəmək,

uyğunlaşdırmaq və ya ondan imtina etmək barədə düşünmək.

Tədqiqat mərhələləri bir neçə gündən bir neçə həftəyə qədər davam edə bilər.

Bundan əlavə, aşağıda bir çox məktəb və icmanın tətbiq etmək istədiyi, lakin hələ də təcrübədən keçirilməyən peşəkar təhsil strategiyaları və davamlı inkişaf texnikalarına dair real nümunələr qeyd olunmuşdur:

- Bərabərliyə diqqət yetirməyə, müəllimlərin inanc və qərəzlərini müəyyənləşdirməyə yönəlmış protokollar və proseslər;
- Müəllimlər arasında əməkdaşlıq üçün məkan və şərait yaratma üsulları;
- Liderliyi dəstəkləmək və müəllimlərin iradəsini ifadə etmək strategiyaları;
- Mentorluq, kouçinq potensialının və təcrübənin inkişaf etdirilməsi yolları;
- Təcrübəəsaslı çərcivədən istifadə edərək şagirdlərin söz azadlığına şərait yaratmaq və bütövlükdə şagirdə diqqət yetirmə vasitələri;
- Sınıf və məktəb səviyyəsində istifadə edilə bilən məlumatlara əsaslanan qərarların qəbul edilməsini dəstəkləmək üçün şərtlər və proseslər.

Bütün bu qeyd olunanlar yüksək keyfiyyətli peşəkar təlimin əsas komponentlərini və peşəkar öyrənmə üçün bütün 11 Standartı əks etdirir. Lakin, şagirdlərin təhsil təcrübəsini və nəticələrini yaxşılaşdıracaq vahid, təcrid olunmuş bir strategiya yoxdur. İnkişafa doğru yol, həmyaşılardarası təcrübə mübadiləsindən, öyrənilən və daim tərəqqiyə yönəlmış sistemli yanaşmadan keçir.

“Ölkələr Milli Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərinin 4-cü hədəfinə doğru”

UNESCO-nun Qlobal Təhsil Monitoringinin “Ölkələr Milli Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərinin 4-cü hədəfinə doğru” adlı cari hesabatında beynəlxalq ictimaiyyətin 2030-cu ilə qədər nail olacağı təhsil hədəflərinə, o cümlədən ümumi orta təhsil, bütün uşaqların oxu və riyaziyyat üzrə ən azı minimum səviyyəyə çatmasına dair öhdəlik götürdüyü qeyd olunur. Hesabatda həmçinin, 2015-ci ildən bəri yalnız hər iki uşaqdan birinin ibtidai məktəbi bitirib və minimum oxu, riyazi bacarıqlara nail olduğu qeyd olunmuşdur. 2015-ci ildən sonrakı ilk beş ildə isə bu istiqamətdə tərəqqi prosesi ləng olmuşdur. Belə ki, 2020-ci ilə kimi Afrikada dörd uşaqdan biri ibtidai təhsili bitirməmişdir. Bu da ölkə üçün ümumi orta məktəbi bitirmək məqsədini açıq şəkildə əlçatmaz edir.

Pandemiyanın səbəb olduğu maneələr ölkələrdə təhsilin əsas göstəricilərində dəyişikliklərə səbəb oldu. Nəticədə aşağı və orta gəlirli ölkələr üçün bu dəyişikliklər daha ağır nəticələr verdi. Belə ki, bu ölkələrin təhsilinə nə qədər sərmayə qoyulsada, qarşıya qoyulan hədəflərə çatmaq artıq mümkün deyil. Lakin, son iki ildə diqqət çəkən əsas məqam ondan ibarətdir ki, ölkələr 2025-2030-cu ilə qədər əldə ediləcək seçilmiş Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərinin 4-cü hədəfi üçün milli meyarlar müəyyən etmişlər. Bu da ölkələrin 2015-ci ildə “Təhsil 2030” fəaliyyət çərçivəsinin bir hissəsi kimi üzərinə götürdükləri öhdəliyi yerinə yetirməkdə dəstək olur. Hesabatda “Təhsil 2030” Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərinin 4-cü hədəfinə çatmasına, hamı üçün məktəbəqədər, ibtidai və orta təhsilin təmin edilməsinə nail olmaq üçün 5,1 trilyon ABŞ dollar həcmində maliyyə vəsaitinə ehtiyac olacaqı qeyd olunur. Bu xərc 2012-ci ildəki illik ümumi xərcdən təxminən 2,3 dəfə yüksəkdir.

Həmçinin, qeyd olunur ki, Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərinin 4-cü hədəfinin “c” bəndində ümumi qəbul edilmiş şagird/müəllim nisbəti ölkələr inkişaf etdikcə minimuma enəcək. Nəticədə bu ölkələr dünya ortalamasına yaxınlaşacaq və 2030-cu ilə qədər ibtidai təhsil səviyyəsində orta nisbətin bir müəllimə 29 şagird olacaqı proqnozlaşdırılır.

Həmçinin, hesabatda qeyd olunur ki, adambaşına düşən ümumi daxili məhsul (ÜDM) həcmində görə yoxsul ölkələrdə müəllimlərə verilən məvaciblərin yüksək olması peşəkar namizədləri peşəyə cəlb etməkdə mühüm vasitədir.

Maraqlısı budur ki, təhsilə xərclənən maliyyənin öyrənmə nəticələrinə təsirini əlaqələndirən özünü doğrultmuş modellər mövcud olmadığından, oxu və riyazi bacarıqlara yiyələnmənin ən az minimum səviyyəsini qiymətləndirmək mümkün deyil.

2020-ci ildə bu fərziyyələrin əksəriyyəti yenidən formalasdırılmışdır. Nəticədə aşağı və orta gəlirli ölkələrdə 2030-cu ilədək Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərinin 4-cü hədəfinə nail olmaq üçün ümumi xərclər dəyişməsə də, illik maliyyə ehtiyacının 340 milyard ABŞ dollarından 504 milyard ABŞ dollara yüksələcəyi güman olunur.

Hesabatda qeyd olunur ki, Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərinin 4-cü hədəfi (“Təhsil 2030”) konkret və ölçüləbilən olduğundan, ölkələrin rəhbərliyi ilə həyata keçirilən tədbirlər, maraqlı tərəflərin iştirakı və maliyyə dəstəyi ilə müvafiq dəyişikliklərə səbəb olacaqı məqsədə birbaşa çatmağa hərtərəfli töhfə verəcək. Bu əsasda hökumətlərin təhsil prioritətləri, milli inkişaf strategiyaları, planları, təhsil sistemlərinin təşkili üsulları, institusional imkanları və resursların mövcudluğu səbəbindən qlobal hədəflərin milli hədəflərə çevirməsi üçün bir sıra meyarlar müəyyən edilə bilər. Belə ki, bu meyarlar, mövcud hesabat mexanizmlərinə əsaslanmalıdır. Yəni, Milli Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərinin 4-cü hədəfinin qiymətləndirilməsi prosesi aşağıdakı prinsiplərə əsaslanmalıdır.

Ambisiya: Meyarlar əlavə səy olmadan sürətli irəliləməni nəzərdə tutan bir səviyyədə qurulmalıdır:

Ədalətlilik: Meyarlar ölkələrin bu istiqamətdə ilk addımlarına görə müəyyən edilməlidir:

Sahiblik: Meyarlar xarici deyil, milli prioritətlərə əsaslanmalıdır.

Öyrənmə: Qiymətləndirmələr həmyaşılların öyrənilməsi vasitəsilə əldə edilməli olan formativ məqsədə əsaslanmalıdır.

Hesabatlılıq: Meyarlar ölkələri təhsil nəticələrinin təmin edilməsi üçün məsuliyyəti öz üzərinə götürməyə sövq etməlidir.

2023-2030-cu illəri əhatə edən Xərclərin hesablanması modeli əsas diqqəti Dayanıqlı İnkişaf Məqsədləri çərçivəsində hamı üçün keyfiyyətli təhsilə nail olmaq məqsədinə çatmağa yönəldir. Hesabatda aşağı və orta gəlirli ölkələrin 2023-2030-cu illər arasında milli hədəflərə nail olmasının ümumən 3,7 trilyon ABŞ dollarına ehtiyac olduğu qeyd olunur. Lakin buna baxmayaraq, bir çox ölkələrin aşağı vergi gəlirləri səbəbindən büdcələrini kifayət qədər artırıbilməyəcəkləri zənn edilir. Nəticədə, 2023-2030-cu illər arasında orta illik maliyyə kəsiri 97 milyard ABŞ dolları və ya milli hədəflərə çatmaq üçün ümumi xərclərin 21%-i olaraq qiymətləndirilir.

Həmçinin, 2023-2030-cu illər arasında aşağı və orta gəlirli ölkələr üçün məktəbəqədər, ibtidai və orta təhsildə hədəflərinə çatması üçün daha 5 milyon müəllimə ehtiyac olacağını proqnozlaşdırırlar. Burada əsas yeri erkən uşaqlıq təhsili tutacaq. 2023-cü ilin ilkin göstəricisi ilə müqayisədə 2030-cu ilə qədər aşağı gəlirli ölkələrdə məktəbəqədər təhsil işçilərinin sayının üç dəfə, orta gəlirli ölkələrdə isə iki dəfə artmalı olduğu qeyd olunur. Eyni zamanda, aşağı gəlirli ölkələrdə ibtidai məktəb müəllimlərinin də sayı təxminən 50% artmalıdır.

Buda onu göstərir ki, Xərclərin hesablanması modeli Dayanıqlı İnkişaf Məqsədlərinin 4-cü hədəfinə çatma yolunda aşağı və aşağı orta gəlirli ölkələrin əsas ehtiyaclarına diqqət yetirir.